

Olga Wyszowska-Kaniewska

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. *Wpływ kompetencji finansowych na poziom ubankowienia i oszczędności osób młodych w Polsce*

Nieustanne, dynamiczne zmiany otoczenia, rozwój rynków finansowych, pojawiające się nowe i coraz bardziej skomplikowane produkty i usługi finansowe sprawiają, że zarządzanie osobistymi finansami we współczesnej rzeczywistości staje się dla konsumentów coraz większym wyzwaniem. Problem ten dotyczy nie tylko dorosłych osób. Młodzi ludzie również podejmują szereg działań w celu zaspokojenia swoich potrzeb, gospodarują środkami pieniężnymi, zarabiają je, pożyczają, wydają, oszczędzają. Banki oferują im pierwsze produkty finansowe. Będąc u progu dojrzałego życia i swojej drogi zawodowej, młodzi ludzie powinni posiadać odpowiednie kompetencje finansowe, które pozwoliłyby im na podejmowanie rozsądnych i świadomych decyzji finansowych oraz unikanie zagrożeń i błędów, mogących powodować poważne reperkusje w ich dorosłym życiu. Z tych samych przyczyn istotne jest wyrobienie u młodych osób odpowiednich nawyków finansowych, takich jak posiadanie i korzystanie z konta bankowego czy oszczędzanie. Założenie konta w banku lub innej instytucji finansowej uznawane jest za pierwszy, kluczowy krok na drodze ku szerszej inkluzji finansowej. Nawyk oszczędzania z kolei może pomóc młodym ludziom w budowaniu ich finansowego bezpieczeństwa i niezależności, a w konsekwencji w realizacji życiowych celów.

Rosnąca świadomość znaczenia kompetencji finansowych oraz włączenia finansowego osób młodych spowodowała wzrost zainteresowania tymi zagadnieniami wśród wielu międzynarodowych i krajowych organizacji, rządów, instytucji finansowych i ludzi nauki z całego świata. W Polsce wiele podmiotów coraz więcej uwagi poświęca zagadnieniom kompetencji finansowych i aktywności finansowej konsumentów, ale w opinii autorki istnieje niedostatek badań dedykowanych wyłącznie młodym osobom. Ponadto największą słabością dotychczas realizowanych w Polsce badań jest nieporównywalność ich wyników. Badania koncentrują się na odmiennych, wybranych aspektach kompetencji finansowych i aktywności finansowej osób młodych, a ponadto sposoby ich pomiaru nie są ujednolicone. Podobnie wiek badanych jest nieustandaryzowany. Sprawia to, że niemożliwą staje się synteza wyników badań, która pozwoliłaby na wyłonienie spójnego i rzetelnego obrazu poziomu kompetencji finansowych osób młodych w Polsce,

a także stopnia ich inkluzji finansowej. Utrudnione są również bardziej zaawansowane analizy i porównania z wynikami badań zagranicznych, które doprowadziłyby do sformułowania wiarygodnych wniosków.

Oprócz niepełnego i nie w pełni rzetelnego stanu wiedzy na temat poziomu kompetencji finansowych, a także ubankowienia i oszczędności osób młodych w Polsce, zauważa się niedobór badań nad czynnikami je determinującymi.

Niniejsza dysertacja zatytułowana *Wpływ kompetencji finansowych na poziom ubankowienia¹ i oszczędności² osób młodych w Polsce* stanowi studium dorobku naukowego poświęconego zagadnieniom kompetencji finansowych, włączenia finansowego (w tym ubankowienia) i oszczędzania, a ponadto socjalizacji i edukacji finansowej. Dokonano przeglądu oraz analizy polskiej i obcojęzycznej literatury przedmiotu, raportów badań, aktów prawnych i źródeł internetowych. Za główny cel badawczy rozprawy przyjęto ocenę wpływu poziomu kompetencji finansowych na poziom ubankowienia i oszczędności osób młodych w Polsce. Wyznaczono również sześć celów szczegółowych. W odniesieniu do sformułowanego celu badawczego przyjęto następującą hipotezę główną: wraz ze wzrostem poziomu kompetencji finansowych rośnie poziom ubankowienia i oszczędności osób młodych w Polsce. Ponadto postawiono pięć hipotez szczegółowych.

Na potrzeby niniejszej pracy zostały wykorzystane następujące metody badawcze: krytyczna analiza literatury przedmiotu, metoda badań dokumentów, metoda sondażu diagnostycznego (kwestionariuszowa), metoda badań porównawczych (komparatystycznych) oraz metoda analityczno-opisowa (zebranie wyników badań pierwotnych, ich opis i analiza z wykorzystaniem metod statystycznych). Badanie sondażowe zostało przeprowadzone w ramach realizowanego w latach 2016-2019 projektu, finansowanego z grantu Polsko-Niemieckiej Fundacji na Rzecz Nauki (nr 2017-03), pt. *Financial education and financial literacy for youth in Germany and Poland*.

¹ Poziom ubankowienia jest wypadkową trzech zmiennych: zadeklarowanego przez badanych faktu posiadania/nieposiadania konta, częstotliwości korzystania z konta i zakresu korzystania z usług związanych z kontem.

² Poziom oszczędności jest wypadkową dwóch zmiennych: regularności oszczędzania i stopy oszczędności z osiągniętych dochodów.

*Transfer of knowledge, analysis, and recommendation*³. Badania objęły swoim zakresem osoby młode, zgodnie z metodyką przyjętą przez OECD w programie PISA⁴. Próba badawcza składała się w przeważającej części z osób, które w roku poprzedzającym badanie ukończyły 15 lat.

Ocena wpływu kompetencji finansowych na poziom ubankowienia i oszczędności osób młodych mogłaby stać się wskazówką dla wcześniej wspomnianych zainteresowanych podmiotów, przy ustalaniu koncepcji, treści i kierunków programów edukacji finansowej skierowanej do osób młodych. Wynik tej analizy mógłby pomóc odpowiedzieć na pytanie czy położenie nacisku na rozwój wiedzy i umiejętności finansowych osób młodych ma szansę przełożyć się na rzeczywiste podniesienie poziomu ich inkluzji finansowej, w jej dwóch ważnych sferach: ubankowieniu i oszczędzaniu. Mógłby skłonić do poszukiwania i rozważenia znaczenia innych czynników, dzięki którym osoby młode podjęłyby działania w tych obszarach i w rezultacie do refleksji nad ewentualną zasadnością przeniesienia akcentu na inne – „pozawiedzowe” – aspekty edukacji finansowej.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów. Trzy pierwsze mają charakter teoretyczny, rozdział czwarty został oparty na wynikach badań wtórnych PISA OECD, natomiast rozdział piąty zawiera wyniki badań własnych, ich analizę i opracowanie, a także weryfikację hipotez badawczych i wnioski.

Badania przeprowadzone przez autorkę mają charakter wstępny i w jej opinii mogą stać się przyczynkiem do dalszych, pogłębionych, interdyscyplinarnych poszukiwań metod rozwijania kompetencji finansowych osób młodych oraz sposobów zwiększania stopnia ich inkluzji finansowej. Wymaga to, w opinii autorki, szerszego spojrzenia na człowieka,

³ Kierownikiem projektu była prof. B. Świecka. Instytucją wiodącą był Uniwersytet Szczeciński, zaś partnerami projektu byli: Instytut Badawczy GP Forschungsgruppe-Institut für Grundlagen und Programmforschung z Berlina oraz Stowarzyszenie Krzewienia Edukacji Finansowej z Gdyni. Celem projektu była diagnoza i porównanie poziomu kompetencji finansowych młodych Polaków i Niemców, stanu edukacji finansowej w obu krajach, a także sformułowanie rekomendacji dotyczących edukacji finansowej młodych ludzi. Zwieńczeniem projektu była monografia pt. *Financial literacy and financial education. Theory and Survey*, autorstwa B. Świeckiej, A. Grzesiuk, D. Korczaka i O. Wyszukowskiej-Kaniewskiej, wydana przez De Gruyter Oldenbourg w Berlinie w roku 2019.

⁴ *Programme for International Student Assessment*, czyli Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów. Największe międzynarodowe badanie umiejętności uczniów na świecie, realizowane co 3 lata w krajach członkowskich OECD, a także w innych krajach partnerskich, www.ibe.edu.pl/index.php/pl/projekty-miedzynarodowe/pisa, dostęp 12.03.2022 r.

obejmującego nie tylko jego wiedzę i umiejętności finansowe, ale także inne aspekty, takie jak m. in. przekonania, postawy i motywacje.